

1 juni 2006

Advies inzake herstelde PKB deel 3 (2006) aan het Kabinet

Inhoud

	Pagina
1. Inleiding	2
2. Karakter van het advies	2
3. Algemeen	3
4. Procesarchitectuur	4
5. Landaanwinning	5
6. 750 ha natuur- en recreatiegebied	9
7. Betrokkenheid OMP na gereedkoming van de herstelde PKB	10
Bijlage	11

1. Inleiding

Op 26 januari 2005 oordeelde de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State dat een aantal bezwaren tegen concrete beleidsbeslissingen uit de PKB-plus gegrond waren. Vanwege de samenhang tussen deze en andere beslissingen, verwierp de Raad van State alle concrete beleidsbeslissingen uit de PKB-plus. Sinds die uitspraak is door het Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR) het Overleg Maatschappelijke Partijen regelmatig bijeengeroepen om op de hoogte te worden gesteld van de ontwikkelingen en de voortgang van het hersteltraject van de Planologische Kernbeslissing (PKB) PMR deel 3.

2. Karakter van het advies

Dit advies aan het Kabinet is een resultante van de dialoog tussen PMR en de bij dit overleg betrokken Maatschappelijke Partijen over de conceptteksten van de PKB PMR deel 3 (2006). Voor de samenstelling van het Overleg Maatschappelijke Partijen, hierna te noemen OMP, zij verwezen naar bijlage 1 van dit advies. Op hoofdlijnen kan het OMP instemmen met de tekst voor de hersteelde PKB PMR deel 3 (2006). Dit neemt niet weg dat het OMP nog een aantal (inhoudelijke) punten onder de aandacht van het Kabinet wenst te brengen. Dit betreft met name de regie vanuit het rijk en de integraliteit van de uitvoering. Bij het vervolg op deel 3 PKB PMR (2006) dient naar de opvatting van het OMP extra aandacht geschonken te worden aan de (beleids)inzet en doelen van het Kabinet ten aanzien van aanpak van de luchtverontreiniging door de (zee-)scheepvaart op de (middel)lange termijn. Ook de algemene rol en betrokkenheid van het samenwerkingsverband ROM-Rijnmond moet in het verdere proces nadrukkelijker te worden benoemd. Voor het overige hebben de opmerkingen en aandachtspunten van het OMP vooral betrekking op de vervolgbesluiten rond de PMR-projecten en bijbehorende procedures. Het merendeel van die punten kan worden beschouwd als een aanmoediging vanuit OMP richting PMR en de overige bestuurlijke PMR-partners voor het vervolg van het besluitvormingsproces. De hieronder vermelde punten zijn een gezamenlijke reactie op basis van reacties van partijen in het OMP-overleg. Over de hoofdlijnen van dit advies bestaat brede consensus over de bij het OMP betrokken partijen. De afzonderlijke partijen leggen -vanzelfsprekend- hier en daar andere accenten.

3. Algemeen

Het OMP heeft grote waardering voor de wijze waarop PMR het hersteltraject heeft aangepakt. Door PMR is met het OMP op een zeer open, adequate en constructieve manier gecommuniceerd. Het hersteltraject heeft zich gekenmerkt door een grondige en zorgvuldige benadering van de eerder door de Raad van State vernietigde onderdelen van de PKB waar nodig aangevuld met onderzoek naar nieuwe aspecten, zoals de gevolgen voor de luchtkwaliteit en de eventuele implicaties van de Kaderrichtlijn Water. Dit heeft bijgedragen aan een wederzijds gevoel van tevredenheid met betrekking van het eindresultaat: de herstelde tekst voor deel 3 van de PKB en onderliggende onderzoeken.

Met de herstelde PKB wordt naar de mening van het OMP een fundament gelegd voor de vervolgbesluiten. Gecombineerd met de totstandkoming van de uitvoerings- en financieringsafspraken in de vorig jaar tussen de bestuurlijke PMR-partners afgesloten uitwerkingsovereenkomsten is voldaan aan alle (rand-)voorwaarden om met de realisatie van de deelprojecten te kunnen starten.

OMP roept het Kabinet dan ook op om uiterlijk per 1 januari 2007 – na fiatting door de Tweede Kamer - daadwerkelijk met de uitvoering van alle deelprojecten te starten¹ en daartoe de financiële middelen beschikbaar te stellen.

Partijen in het OMP zijn eensgezind van oordeel dat de in de loop der jaren geproduceerde stapel aan rapporten en besluitvormingsdocumenten nu eindelijk in concrete, fysieke resultaten moeten worden omgezet. De economische

belangen bij uitbreiding van de Mainport Rotterdam en de omgevingsvraagstukken in de Rijnmond vragen om een dringende, onverwijde start van de realisatie van de landaanwinning, de uitbreiding van natuur- en recreatiegebied met 750 ha en de intensiverings- en leefbaarheidsprojecten in Bestaand Rotterdams Gebied. Het gevoel van urgentie is als gevolg van de opgelopen vertraging alleen maar groter geworden.

Dit kan nationaal en internationaal een belangrijk signaal vormen hoe Nederland een forse impuls geeft aan de nationale economie, tegelijkertijd met behoud en versterking van kwaliteiten op het gebied van natuur, milieu en leefbaarheid in de regio Rijnmond en aangrenzende gebieden. De start van de realisatie van alle deelprojecten kan de geloofwaardigheid van het doorlopen besluitvormingsproces en het enthousiasme voor de deelprojecten, waaraan door de bestuurlijke PMR-partners en maatschappelijke organisaties langdurig en constructief is gewerkt, bij andere betrokken overheden, bedrijven en burgers vergroten.

¹ Wat betreft de start van de aanleg van de landaanwinning zal voldaan moeten zijn aan het eerder door het Kabinet gestelde vereiste van een launching customer.

4. Procesarchitectuur

Het OMP heeft kennisgenomen van de overwegingen en keuze van het Kabinet om de PKB te herstellen zonder opname van concrete beleidsbeslissingen, zoals uitgezet in de brief aan de Tweede Kamer d.d. 3 mei 2006 kenmerk DGTL/PMR/06005665/d19594.

Het OMP acht het van groot belang dat bij de verdere vormgeving van de vervolgbesluitvorming aan de volgende voorwaarden wordt voldaan, namelijk:

- a) behoud van de regie over en van de eindverantwoordelijkheid voor het bestuurlijke en besluitvormingsproces vanuit het rijk en hiermee samenhangend,
- b) het behoud van de integraliteit van de uitvoering van de deelprojecten van PMR.

Het voeren van de regie en het nemen van de eindverantwoordelijkheid impliceert dat het rijk - in overleg met de overige bestuurlijke PMR-partners - de kaders voor de uitvoering van de deelprojecten zal blijven bepalen. Daar waar geen andere weg tot een oplossing leidt zal medewerking van andere overheden op grond van het instrumentarium in de Wet op de Ruimtelijke Ordening worden afgedwongen. Het OMP heeft op grond van de nieuwe tekst voor PKB deel 3 in deze fase van het proces er voldoende vertrouwen in dat dit instrumentarium wanneer dit noodzakelijk mocht blijken zal worden ingezet.

Doordat bij de thans door het Kabinet voorgestane besluitvormingsroute de vervolgbesluiten leidend zullen worden, is het borgen van de inhoudelijke afstemming tussen de vervolgproudures en het behoud van transparantie door de bestuurlijke PMR-partners van groot belang. Versnippering van de besluitvorming moet worden voorkomen. Dit risico ligt op de loer omdat de uitvoering van

deelprojecten procedureel is opgehangen aan een ingewikkeld complex van hoofd- en uitvoeringsbesluiten die vaak ogenschijnlijk onafhankelijk van elkaar in procedure zullen gaan. Dit komt de helderheid en bovenal de rechtszekerheid naar belanghebbenden toe niet ten goede. Het OMP vraagt het Kabinet terzake maatregelen te nemen die deze risico's indammen. Een van deze maatregelen betreft een voortzetting van de open, proactieve communicatie vanuit PMR, welke ertoe kan bijdragen dat veel onbegrip en wellicht frustratie bij (lokale) belanghebbenden wordt voorkomen. Bij elke procedure zal inzichtelijk dienen te worden gemaakt welke besluiten in dat geval aan de orde zijn en hoe die zich verhouden tot andere formele procedures en besluiten, opdat de rechtsbescherming voor belanghebbenden gewaarborgd blijft. Het OMP zal het verdere (besluitvormings)proces constructief-kritisch blijven volgen en toetsen aan de bovenstaande uitgangspunten die de grondslag vormden bij de destijds door het Kabinet gemaakte keuze voor een PKB mét concrete beleidsbeslissingen (PKB-plus).

5. Landaanwinning

5.1 Bestemmingsruimte Maasvlakte 2

Het OMP hecht veel waarde aan de eerder gemaakte afspraken zoals ook vastgelegd in de PKB omtrent de bestemming van de te alloceren bedrijvigheid op Maasvlakte 2 (MV2).

De bestemmingsruimte voor Maasvlakte 2 dient om uiteenlopende redenen restrictief te worden gehouden. Met de aanleg van MV2 wordt beschermde natuur aangetast. Daarom kan uitsluitend na grondig alternatievenonderzoek én op grond van redenen van zwaarwegend openbaar belang de vestiging van bepaalde typen bedrijvigheid ter plaatse worden gerechtvaardigd. Dit heeft geleid tot de beslissing van het Kabinet om MV2 primair voor diepzee gebonden activiteiten te bestemmen, waaronder de bedrijfscluster diepzee gebonden containers, daaraan direct gerelateerde distributie en diepzee gebonden chemie (zie beslissing van wezenlijk belang (bwb 4)).

Voor de vestiging van overige ruimtevragers op MV2 geldt een strikt afwegingskader als is vastgelegd in bwb 5, waaronder het vereiste van onderzoek naar alternatieve locaties. Het OMP gaat ervan uit dat dit afwegingskader wordt toegepast bij andere rijksbesluiten, zoals het voorgenomen Kabinetsbesluit over de mogelijke aanwijzing van MV2 als grootschalige vestigingsplaats voor elektriciteitsproductie in het in voorbereiding zijnde Derde Structuurschema Elektriciteitsvoorziening.

De kosten die met de aanleg van MV2 zijn gemaakt, zijn niet in directe zin terug te verdienen; de extra maatschappelijke kosten kunnen worden gerechtvaardigd indien deze exclusief worden aangewend voor bedrijvigheid die elders niet kan worden gealloceerd. Bovendien is MV2 het enige gebied in Nederland dat op deze schaal nog kan voorzien in de

ruimtelijke groei van diepzee gebonden bedrijvigheid. Een verdere uitbreiding in westelijke richting van het bestaande Rotterdamse haven en industriegebied lijkt niet mogelijk. Ten slotte moet worden voorkomen dat de

vestigingsmogelijkheden op MV2 onnodig ten koste gaan van investeringen in bestaande haven- en industriegebied. Het OMP adviseert het Kabinet dan ook te bewerkstelligen dat de unieke vestigingsmogelijkheden op en -kwaliteiten van MV2 vanwege de hiermee gemoeide maatschappelijke lasten (economisch en landschappelijk) tot uitdrukking te brengen in de vestigingsvoorwaarden. Het OMP onderschrijft in dit verband de eerdere conclusies van het Centraal Planbureau naar aanleiding van de businesscase voor MV2.

5.2 Gevolgen voor de luchtkwaliteit

In de nadere onderbouwing van de herstelde PKB is naar het oordeel van het OMP terecht veel aandacht uitgegaan naar de verwachte effecten op de luchtkwaliteit in de regio Rijnmond en mogelijke maatregelen om deze effecten te compenseren. De aankondiging van een pakket maatregelen wordt in het kader van het bestemmingsplan voor de Landaanwinning door het OMP met belangstelling afgewacht. Het pakket maatregelen zal zich met name richten op het verkeer over de achterlandverbindingen (weg- en binnenvaart). Daarnaast worden maatregelen ten aanzien van industriële activiteiten en de zeescheepvaart overwogen.

Het OMP verwacht dat er een effectief maatregelenpakket wordt samengesteld met een zo'n groot mogelijk milieurendement en met zo min mogelijk schade voor de

bedrijven of de concurrentiepositie van bedrijven. Tevens zal de tijdige uitvoering (en tevens de financiering) van maatregelen geborgd moeten zijn. Alle partijen zullen op hun domein hun verantwoordelijkheid moeten nemen. De maatregelen zullen niet alleen op de gevolgen van de landaanwinning, maar ook op bestaand havengebied moeten worden gericht.

In dit verband spreekt het OMP zijn zorg uit dat mede met oog op een optimale modalsplit van de grootschalige aan- en aanvoer van goederen, de innovatie van transport over water op het gebied van het beperken van luchtvervuilende emissies is achtergebleven ten opzichte van de andere modaliteiten (weg en rail). De mogelijke maatregelen die met betrekking tot de binnenvaart in de PKB worden genoemd en die met name zijn gericht op het stimuleren van de sector, doen de vraag rijzen of deze voldoende zullen zijn om het potentiële modalschift voordeel van de Mainport Rotterdam ten opzichte van andere havens in Noordwest Europa uiteindelijk te benutten. Een effectief bronbeleid op Europees niveau wordt tot op heden gemist.

In het licht van de huidige milieubelasting vanwege de zeescheepvaart en de verwachte intensiteiten op (middel)lange termijn, verwacht het OMP van het Kabinet een stevige inzet om in internationaal verband (in Europees en IMO-verband) een aanscherping van het bronbeleid, dat wil zeggen het beperken van vervuulende stoffen uit scheepsmotoren en -brandstoffen voor de zeescheepvaart te bepleiten. De Mainport Rotterdam kan op termijn alleen verder groeien indien (tijdig) wordt onderkend dat de zeescheepvaart een van de belangrijkste probleembronnen is én dat deze modaliteit (op termijn) aanzienlijk schoner moet 'produceren'. Voorkomen moet worden dat na aanleg van MV2 een situatie ontstaat waarbij

vestigingsmogelijkheden voor het (internationaal) bedrijfsleven bij gebrek aan milieuruimte onbenut blijven. Bij het vervolg op deel 3 PKB PMR (2006) dient naar de opvatting van het OMP extra aandacht geschonken te worden aan de (beleids)inzet en doelen van het Kabinet ten aanzien van aanpak van de luchtverontreiniging door de (zee-)scheepvaart op de (middel)termijn.

5.3 Buitencontour

Het OMP heeft kennisgenomen dat PMR bij de voorbereiding van de concessieverlening en het bestemmingsplan voor de Landaanwinning de effecten van een ongefaseerde aanleg van de buitencontour in de variantenstudie heeft betrokken. De OMP vindt het verstandig om in het licht van de huidige marktontwikkelingen (met name in de containersector) deze variant in dit onderzoek te betrekken. Verder heeft het OMP kennisgenomen van de randvoorwaarden die de PKB aan een ongefaseerde aanleg van de buitencontour stelt. Op grond van de uitkomsten van de MER zal op basis van een vergelijkend inzicht van de milieueffecten te zijner tijd een verantwoord afweging mogelijk moeten worden. Het OMP ziet de uitkomsten van dit onderzoek met belangstelling tegemoet. Aangezien de aanleg van de landaanwinning ten koste zal gaan van de huidige vormen van (strand)recreatie op de bestaande Maasvlakte verzoekt het OMP het Kabinet nadrukkelijk bij het definitieve ontwerp voor de Landaanwinning, en met name de buitencontour, alternatieve en goed gezoneerde locaties voor recreatiebeleinden te betrekken. Gedurende de aanlegfase dienen tijdelijk alternatieve locaties te worden aangewezen en gefaciliteerd.

5.4 Gevolgen van de compensatiemaatregelen waaronder het zeereservaat

Vaststaat dat het zeereservaat afhankelijk van het pakket aan te nemen beschermingsmaatregelen (aanzienlijke) gevolgen voor bestaande vormen van visserij in het aan te wijzen gebied kan hebben als ook voor de recreatiesector op de Zuid-Hollandse eilanden en in Zeeland.

Aan de hand van de uitkomsten van de milieueffectrapportages voor de landaanwinning en de zandwinning zal de definitieve omvang van het zeereservaat en de te nemen beschermingsmaatregelen worden bepaald en in het beheerplan Voordelta dienen te worden opgenomen. De vaststelling van het beheerplan Voordelta, als vervolgbesluit op de PKB PMR, is gezien de inhoudelijke complexiteit en de tijdsdruk op de totstandkoming ervan niet zonder risico's. Het OMP pleit in dat kader voor een zorgvuldige aanpak en voldoende tijd voor overleg en consultatie.

Het OMP vraagt het Kabinet verder om in de PKB voldoende flexibiliteit in te bouwen om op grond van het monitoringsprogramma de omvang van het zeereservaat én de aard en reikwijdte van de beschermingsmaatregelen te kunnen bijstellen. Immers, de instelling van het zeereservaat is een voor Nederland en zelfs naar Europese maatstaven unieke vorm van natuurbescherming. Bij gebreke aan vergelijkbaar (onderzoeks)materiaal is het op dit moment zeer moeilijk in te schatten wat het vereiste beschermingsniveau is om de effecten van de landaanwinning en bijbehorende zandwinning effectief te compenseren. Het OMP gaat ervan uit dat PMR bij verdere uitwerking van de beheermaatregelen voor het zeereservaat op grond van de compensatieopgave zo veel als mogelijk rekening houdt met de belangen van de visserij en de

recreatieve sector. Primair moet worden gezien of bestaande activiteiten in het zeereservaat zo ver als mogelijk kunnen worden ingepast. In dit verband dienen vanuit PMR initiatieven te worden genomen om te bezien op welke wijze de recreatieve mogelijkheden op andere locaties in de betreffende regio's kunnen worden versterkt en welke kansen het zeereservaat voor diezelfde recreatiesector kan bieden. Uitgangspunt daarbij moet zijn dat deze versterkingen zo dicht mogelijk bij het gebied met de beperkingen dienen te worden gesitueerd. Op deze wijze vinden er zo min mogelijk verschuivingen van recreatieve activiteiten naar andere gemeenten plaats die geen of nauwelijks schade leiden van het zeereservaat. Indien er geen materiële compensatie door inpassing van bestaande activiteiten in het zeereservaat kan worden geboden, worden individuele ondernemers die daarvan schade ondervinden in hun bedrijfsvoering welke redelijkerwijze niet ten laste van deze ondernemers dient te blijven, schadeloos gesteld. Op voorhand vraagt het OMP bijzondere aandacht voor de mogelijke aanleg van een zeereep nabij de Brouwersdam. Gezien de grote belangen bij het behoud van bestaande recreatiemogelijkheden ter plaatse wordt aan PMR verzocht bij de vormgeving van eventueel noodzakelijke beschermingsmaatregelen maximaal rekening te houden met de belangen van de sector. Het OMP dringt er nadrukkelijk op aan om bij de uitwerking van de plannen voor de landaanwinning en de zandwinning te komen tot een integraal compensatieplan. Voorkomen moet worden dat - bijvoorbeeld vanwege de tijdsdruk gedurende de realisatiefase - voor iedere ingreep afzonderlijk een compensatieplan wordt ontwikkeld en

geïmplementeerd. Een dergelijk gefragmenteerd proces zou onnodig afbreuk doen aan het draagvlak voor de te nemen beschermingsmaatregelen en daarmee het totale besluitvormingsproces, zoals bij de compensatiemaatregelen als gevolg van de 1ste uitdieping van de Westerschelde het geval was.

Ten slotte gaat het OMP ervan uit dat de compensatiegebieden buiten bestaande Natura 2000-gebieden tevens de gelijkwaardige status als Natura 2000-gebied zal worden toegekend.

5.5 Zandwinlocaties

Bij de aanwijzing van de zandwinlocaties wordt het Kabinet gevraagd zich uit te spreken dat maximaal zal worden ingezet om bescherming te bieden aan de aanwezige bijzondere soorten en gebieden op grond van de Habitat-respectievelijk Vogelrichtlijn en die gebieden met bijzondere natuurwaarden voor zandwinning uit te sluiten. Aangezien thans nog onduidelijkheid bestaat over de effecten van de zandwinning en over de mogelijkheden om deze binnen het kader van de PKB zonodig te compenseren, neemt het Kabinet naar de opvatting van het OMP een zeker risico door "natuuronvriendelijke" vormen van zandwinning niet op voorhand op grond van de PKB uit te sluiten. Verder moeten de meest de intensief beviste gebieden in het zoekgebied voor de zandwinning vermeden worden.

6. 750 ha natuur- en recreatiegebied

Het OMP hecht veel waarde aan een voortvarende realisatie van de 750 ha natuur- en recreatiegebied, als belangrijkste onderdeel van de beoogde kwaliteitsverbetering voor de leefomgeving van het Rijnmondgebied. Het OMP heeft met tevredenheid geconstateerd dat op basis van het onderzoek van onder meer het LEI de gevolgen voor agrarische sector op met name Midden-IJsselmonde door PMR goed in beeld zijn gebracht. In de onderbouwing van de belangenafweging wordt naar de mening van het OMP -terecht- uitvoerig ingegaan op de ingrijpendheid van de voorgenomen transformatie voor het gebied en de gevolgen daarvan voor de betrokken agrariërs. Anderzijds laat het onderzoek van het LEI ook zien dat zonder de op grond van de PKB PMR voorgestane ingrepen in het gebied ook ingrijpende veranderingen zullen optreden, als gevolg van het voortgaan van het proces van bedrijfsbeëindiging en de noodzaak tot schaalvergroting.

In vergelijking met deze autonome ontwikkeling brengen de beslissingen van wezenlijk belang in deze PKB over de 750 ha. natuur- en recreatiegebied voor de agrariërs/ ondernemers een geforceerde beëindiging van bedrijfsactiviteiten met zich mee. Het OMP ondersteunt het voorgenomen zorgvuldige proces als aangekondigd in de eerdergenoemde brief van het Kabinet aan de Tweede Kamer, waarin staat dat de Provincie Zuid-Holland in samenspraak met betrokken partijen vanuit de agrarische sector en van de natuur-, recreatie- en landschapsbeheerorganisaties zal komen tot een nadere uitwerking van de gebiedsontwikkeling in Midden-IJsselmonde. In het najaar van 2006 wordt hiertoe een plan in de regio besproken. Het OMP vraagt in dit kader

specifieke aandacht voor de volgende punten:

- de ontwikkeling van een uitvoering- en aankoopstrategie als onderdeel van dit plan dat is mede gericht op het (actief) voorkomen van verrommeling van het gebied totdat de definitieve eindfase is bereikt;
- de verwerving van de grond pas te starten nadat goede spelregels zijn opgesteld, waarbij zo goed mogelijk recht wordt gedaan aan ieders belang en positie;
- geen actieve verwerving van gronden door de overheid te laten plaatsvinden voordat door de overheid de spelregels voor grondverwerving zijn opgesteld en bekendgemaakt;
- ervoor te zorgen dat er tijdig voldoende financiële middelen beschikbaar zijn om voortvarend met de grondverwerving te kunnen starten;
- agrariërs op vrijwillige basis gelegenheid wordt geboden om in het gebied te blijven wonen en werken² en
- de oplevering van het nieuw ingerichte natuur- en recreatiegebied uiterlijk 15 jaar na de inwerkingtreding van de PKB zal plaatsvinden.

² voorzover verenigbaar met de hoofdfunctie van het in de PKB bestemde gebied.

7. Betrokkenheid OMP na gereedkoming van de herstelde PKB

De partijen verenigd in het OMP blijven graag door PMR en andere bestuurlijke PMR-partners geïnformeerd en betrokken bij de verdere besluitvorming. Op korte termijn zullen onomkeerbare besluiten over de uitvoering van de deelprojecten aan de orde zijn. Teneinde het draagvlak en de samenwerking te behouden wordt het OMP graag in de gelegenheid gesteld om bij belangrijke beslismomenten advies aan de Projectminister uit te brengen.

Het OMP pleit er ten slotte voor om de algemene rol en betrokkenheid van het samenwerkingsverband ROM-Rijnmond, waaronder die als coördinator en bemiddelaar voor de afstemming tussen en medewerking van partijen, met betrekking tot vraagstukken benoemd in de PKB te continueren. In het verdere proces na deel 3 PKB PMR dient dit nadrukkelijk te worden benoemd.

Bijlage 1

Samenstelling Overleg Maatschappelijke Partijen PMR

1 juni 2006

Voorzitter.

J. Laan

OMP-deelnemers

Vereniging Natuurmonumenten: De heer T. den Boer
Zuid-Hollandse Milieufederatie: De heer A. Steekelenburg
Zuid-Hollands Landschap: De heer J. de Jong
Stichting de Noordzee: De heer F. Groenendijk
Waddenvereniging: Mevrouw A. Woudstra
ANWB: De heer A. den Bakker en de heer K. Droogers
VEERO: De heer P. Polie en mevrouw C. van de Berg
RECRON: Mevrouw I. Kok
Productschap Vis: Mevrouw A. van Arkel, Mevrouw N. Steins
LTO Noord: de heer F. Haanstra, de heer J. Beugelsdijk, de heer L.W. Pons, de heer A. J. Vos
VNO-NCW: De heer J. Rijkhoff
Deltalinqs: De heer R. Bagchus
Kamer van Koophandel Rotterdam: De heer M. Luijendijk
FNV: De heer J. Stevens

Waarnemers van de PMR-partners

Havenbedrijf Rotterdam: De heer M. Wesselink en mevrouw M. van de Hulsbeek
Provincie Zuid-Holland: Mevrouw M. van den Barg, de heer J. Moraal, mevrouw K. Kuiper
Gemeente Rotterdam: Mevrouw E. de Bever
PMR: De heer R. Vrugt, de heer G. Naeff, de heer P. Kuiper en mevrouw C. de Vos

ROM-Rijnmond :

de heer J. Laan (voorzitter)
en de heer M. Hogeboom (secretaris)